

Relatoria II:

“Els altres centres culturals”

En els darrers anys, de la mateixa manera que es qüestionen relats hegemònics consolidats pel patriarcat, l'heterosexualitat obligatòria o la cultura del treball, també s'ha fet un intent de posar el focus en aquesta jerarquia aparentment geogràfica que marca allò que és central normalment associat als espais urbans i allò que està en els marges o perifèries associats als espais rurals. El passat 21 de maig en el marc de la Fira Litoral va tenir lloc el diàleg *Els altres centres culturals* amb les intervencions de Daniel Gasol, autor d'Art (in)útil (Raig Verd); Rosa Cerarols, autora de L'altre món rural (Tigre de Paper) i cofundadora del Konvent i Gemma Carbó, directora del Museu de la Vida Rural en que es va abordar aquesta qüestió des del punt de vista de l'art i la cultura.

De què parlem quan parlem de centres o perifèries?

Daniel Gasol: Són aquestes caixetes de la modernitat que tenim. La necessitat constant de posar etiquetes. Com el fet de ser de poble o ser artista. Jo no em considero artista ni vull ser-ho. Tot i que tinc galeria i faig exposicions. No em sento còmode per aquesta herència que comporta la paraula artista. A més, encasella en el què ha de fer un artista o què no. **La perifèria no és només on neixes o deixes de néixer, és també un concepte que es pot interpretar des d'una perspectiva laboral. Jo prefereixo defensar la meva identitat proletària. Com a dissident sexual, tampoc m'autodenomino homosexual perquè és un terme clínic, em defineixo com a marica. Per tant, jo em sento molt més còmode a la perifèria.** Crec que és un gran error d'una estructura capitalista voler estar al centre. El capitalisme amb el seu *pink, green i purplewashing* intenta fagocitar els discursos, transformar-los i tornar-nos a llençar perpetuant aquesta estructura de classes. Una estructura que marca qui pot permetre's i qui no pot permetre's ser dissident. O qui pot permetre's ser feminista o no. Jo quan vaig proposar aquesta tesi doctoral a partir de la qual he escrit el llibre era molt estrany que un artista escrivís sobre capitalisme. Normalment, s'escriu sobre el mateix treball artístic o el treball d'altres artistes. Això em va ubicar en una perifèria. No és que hi vulgui ser, però les coses s'ubiquen soles. A més, les estructures culturals també són pròpies de l'àmbit empresarial. Des dels dossiers fins a les estructures de les institucions.

Gemma Carbó: Jo vaig néixer a Girona, però sempre dic que quasi per accident, perquè al cap de poques setmanes vaig fer cap a Sant Feliu de Pallerols, a la Garrotxa. Només anàvem a Girona per anar a l'escola. Com érem molts germans, era més pràctic estar al poble i tothom et coneixia i podies anar lliure pels carrers. Si et passava alguna cosa, les veïnes et portaven a casa. Jo sempre he tingut una relació molt estreta i, fins i tot nostàlgica, amb aquest món rural, que et permet circular de manera molt lliure per tot arreu i créixer amb els altres d'una manera més social i menys organitzada. Jo en aquell moment em pensava que el centre era Girona. Quan era a Sant Feliu de Pallerols venia gent de Barcelona i, per la seva percepció, semblava que Girona era la seva perifèria. Per això, **sempre m'he debatut molt en aquesta dislèxia de dir: és molt relatiu això del centre i la perifèria. Sempre pot haver-hi una perifèria de la perifèria a la qual pots arribar.** Hi ha una visió de centre que divergeix en funció de sobre què estiguis parlant i de quin sigui el teu objectiu. Ara, des de fa un temps estic a l'Espluga de Francolí que és un centre o una perifèria, depèn com t'ho miris. El Museu de la Vida Rural ha sigut una manera de posar en un mateix lloc i en un mateix espai molts aprenentatges que havia anat fent al llarg de la meua vida, també treballant en clau de cooperació internacional en molts petits pobles

de Llatinoamèrica.

Rosa Cerarols: Jo he crescut a pagès. En un entorn completament rural, que no vol dir desconnectat del món. En aquest sentit, les dinàmiques del món rural tenen certes complexitats, en la línia del que deies tu, Daniel. Jo identifico un moment difícil quan era adolescent i tens una quimera i vols conèixer coses i persones noves. Jo en aquest sentit sempre he tingut molta inquietud i molta curiositat i això em va portar a estudiar geografia, només per l'excusa de poder viatjar. Aquest esperit de voler veure una mica més enllà. De posar els centres i les perifèries en dubte i també d'enriquir-te a partir de la diversitat d'aquest món que és molt plural. Crec que per generar unes opinions formades has de sortir i moure't de la teva zona de confort. Paral·lelament a aquestes ganes de veure el món, també he tingut una gran capacitat d'arrelament. Soc militant de defensar que la ruralitat existeix i ens fa tenir uns valors. A l'adolescència tardana hi ha una ràbia, perquè t'adones que per ser d'on ets, disposes de menys coses. Abans, al poble, si tenies inquietuds culturals només tenies el concurs de pintura ràpida de la festa major. I això ho vaig descobrir amb una sèrie d'estereotips que et fan veure el problema no ets tu. També hi ha un problema d'autoestima. Quan arribaves a Barcelona, et fa vergonya dir que ets de poble perquè semblaves palurd. Per això, crec que aquesta generació nostra ha fet que passin coses interessants. En el nostre cas, vam intentar donar-li la volta primer a Manresa i després al Konvent. Vam voler canviar tots aquests estereotips.

Qui parla del món rural? D'on han sortit els relats?

Tant **Gasol**, com **Cerarols** i **Carbó** coincideixen que part de l'estigma del món rural està motivat per la construcció d'uns relats que tradicionalment s'han fet des de la ciutat. Ara bé, la crisi climàtica, la revalorització del món rural arrel de la pandèmia i el retorn de les noves generacions als seus llocs d'origen estan provocant canvis. "Hi ha un relleu generacional interessant, la gent que heu marxat i heu tornat de manera molt conscient heu generat un canvi" assegura **Carbó**. "A l'Espluga, l'equip de govern té una mitjana és de trenta anys. Tot aquest relleu està provocant un increment de l'autoestima. Comença a haver-hi un empoderament de la gent dels pobles que reivindica que el món rural és fonamental" va dir la directora del Museu de la Vida Rural. En aquesta línia, va destacar que sembla que ja és una evidència que els debats que afecten el món urbà estan relacionats amb assumptes que tenen l'origen en el món rural. "Hem posat temes sobre la taula lligats a l'emergència climàtica com els incendis forestals o permacultura; agricultura ecològica, cooperatives, cellers, etc. Això genera una sensació que des del món rural es pot parlar amb molta autoritat i amb molt coneixement de causa" va dir **Carbó**.

En aquest debat sobre els relats i les narratives, **Cerarols** va apuntar que s'ha de ser curós amb les paraules, ja que parlar "d'apropiació del relat des del món rural" o "Arrels, el món que torna" posa en evidència una visió urbanocèntrica. "Jo dic: A veure, no torna res". Segons ella, aquesta visió és fruit d'una herència en què la modernitat exclusivament estava vinculada a la urbanització i a l'alta cultura. El coneixement no estava vinculat al tros. "Hi havia una gran distinció entre el coneixement tradicional, indígena, local i l'alt coneixement" assegura **Cerarols**. "Si parlem de la nostra ruralitat catalana no hem tingut una veu pròpia des del lloc per explicar la realitat. Tots els relats que tenim des de la ciència i des de la literatura dels productes culturals han estat escrits per una classe social benestant urbana". Un dels aspectes més destacats va ser la necessitat de posar exemples que posin de manifest la diversitat de relats i d'experiències del món rural. "Crec que hem de fer aquesta feina de donar veu al món rural, perquè s'expliqui. Perquè tenim un món rural molt divers" va apuntar. "En aquest sentit de posar les coses sobre la taula crec que estem en un moment esperançador.

L'academia i els mitjans mainstream versus els coneixements ancestrals

Gasol va carregar contra els relats que ara volen posar llum a la ruralitat i els va comprar amb els relats colonials. **“Hi ha un apropament a la ruralitat des d'una perspectiva de la Il·lustració de la centralitat. Hi ha aquesta cosa etnocèntrica i urbana, de: us vinc a il·lustrar, us vinc a fer el relat. Potser ens fa falta callar i anar a aprendre de la pagesia i dels sistemes de caràcter llibertari com pot ser una cooperativa de pagesos”** va advertir. “Crec que aquest hauria de ser el primer focus. La humilitat davant d'altres coneixements. Jo crec que hem de desplaçar-nos del centre i no per anar a una perifèria i tornar-ne a fer un centre, sinó per ubicar-nos des de la perifèria” va dir. En aquest sentit, **Carbó** va apuntar a les polítiques públiques. “Tenim unes polítiques que han prioritzat la quantitat i moltes de les decisions es prenen pel nombre d'habitants. Al món rural hi ha el 10% de la població catalana en un territori que representa el 70% de l'extensió total del terreny. “Hem de començar a afegir altres variables i fer altres polítiques” va concloure. En aquest sentit, es va vincular les polítiques públiques amb aquest relat majoritari creat des dels mitjans de comunicació però també des de l'acadèmia. “És com parlar de pràctiques queer a l'acadèmia o de treball sexual. Tindria més sentit que les docents que parlen d'aquests temes fossin les pròpies treballadores sexuals del carrer Robadors” va dir **Gasol**, que va coincidir amb **Carbó**. “Jo crec que el que ha fet la ciutat és apoderar-se de la creació del relat. De les paraules. I buscar una paraula nova per explicar alguna cosa vella. Al Museu sempre diem que això de l'economia circular en el món rural sempre ha estat la norma. Potser no se'n deixa economia circular però no es llençava res” va dir, assegurant que els mitjans de comunicació de la ciutat amb tota la seva força i també les acadèmies hi han contribuït durant molt temps a ser aquests espais d'altaveu.

Com es programa cultura contemporània i es crea des del món rural?

La necessitat de crear un coneixement situat ha fet també que les pràctiques tradicionals s'hagin posat en el centre de la creació artística, en un món excessivament globalitzat i uniforme. Pel que fa a l'oferta cultural o a la creació en el món rural també es va insistir en aquesta idea. “En qüestions de programació, hi ha interès perquè arribi al poble allò que és central, que passa a la ciutat” va dir **Carbó**, però va destacar sobretot el creixent interès dels artistes per conèixer aquests indrets. “Ara, la cultura contemporània que té valor és la que es fa des dels llocs, amb la riquesa que implica estar al Delta de l'Ebre o estar al Pirineu. De fet, cada cop més els artistes volen anar a crear a aquests llocs perquè veuen que els temes que preocupen avui i els temes que són realment urgents de mirar críticament són temes que tenen molt a veure amb la nostra relació amb altres espècies; amb el benestar personal; amb el fet de caminar; amb la contaminació sonora” va explicar **Carbó**. Pel que fa a la gestió dels equipaments que no es troben a l'àrea metropolitana es va insistir en que existeixen fortes complicitats. “Des d'aquestes perifèries estem veient que hi ha tota una possibilitat real de treballar amb xarxa, saltant-nos Barcelona, i parlant de temes que ens preocupen des d'un altre lloc” va afegir la directora del Museu de la Vida Rural.

També hi va haver una crítica al rentada de cara de certs edificis patrimonials. “La Fabra i Coats és un gran exemple de la nortamericanització dels centres culturals. Romantitzar una fàbrica on possiblement hi havia molta explotació laboral o persones mortes per males condicions i netejar la seva imatge amb aquests artistes amb aquests processos de gentrificació propis d'Estats Units. Crec que seria interessant que hi hagués una placa amb totes les persones que hi han mort” va apuntar **Gasol**, sobre l'indret del barri de Sant Andreu des d'on se celebrava aquest diàleg. “Aquesta política de construir política cultural

equivalent a construir edificis s'ha de revisar. La cultura pot trobar-se en un supermercat o a tot arreu. Perquè la cultura no està en un lloc està en la mirada. I crec que en això ens falta una base educativa molt forta” va dir **Gasol**, que s'anomena treballador cultural i no artista. “Necessitem uns relats constructors vinculats al territori. Hi ha molts relats urbans i el que necessitem són més relats rurals. Tradicionalment de l'oralitat no en quedava constància” va dir **Cerarols** en forma de conclusió.

Relatoria a càrrec d'Anna Zaera.

Vídeo del debat: <https://youtu.be/DxDetd7XehY>